

SAMOGOVOR S TARASOM KERMAUNERJEM

Vsi pogovori so le paralelni monologi.
(Sv. Avguštin)

Dialog. Zadnje čase na Slovenskem dosti govorimo o njem. Postal je modna beseda. Prav stalna prisotnost v besedah pa morda najbolj zgovorno priča o njegovi odsotnosti v praksi. Humoristov ponavadi ne jemljemo čisto resno, vendar mislim, da je Fran Milčinski pred pol stoletja v svojih "Igračkah" zadel v živo, ko je zapisal, da "tiči moč naše narodne logike" v treh načinih dokazovanja. Prvi dokaz: "Ti tega ne razumeš!" Drugi dokaz: "Ti si liberalec!" oziroma "Ti si klerikalec!" Tretji dokaz: klofuta.

Naša revialna in časopisna polemika vsak dan znova potrjuje, da so ti dokazi veljavni tudi za današnji čas. Prvi dokaz je najbolj pogost, zato zanj ne bi navajal primerov. Drugega dokaza so se pred kratkim uspešno poslužili kritiki, ki so se spravili nad tržaškega pisatelja Alojza Rebulo (npr. Jože Javoršek v članku "Blagor farizejem!"). Tretjemu dokazu časi (žal!) niso naklonjeni. Ob aferi s Katalogom smo sicer brali, da je ugledni slovenski znanstvenik po telefonu grozil uglednemu slovenskemu pisatelju, da bo z njim fizično obračunal, a se je iz neznanih vzrokov premislil. Ob prav tej aferi so se nekateri tako razvneli, da so govorili: "Dobro bi bilo, če bi prišlo do vojne, polovico teh pisunov bi bilo treba postreliti!" (Glej članek Franca Šetinca "Za ustvarjalen dialog", Komunist, 27. novembra 1968, v katerem avtor članka obsoja tako nestrpnost!). Če torej na Slovenskem že nekaj let vlada neka nenormalna brezodzivnost, ta molk tudi govori. Govori med drugim o trenutni nemožnosti tistega dialoga, ki je edini dokončen, saj nasprotnikom za vselej zapre usta, dialoga, podprtega s tretjim dokazom.

Te uvodne misli nimajo nikakršne zveze s samim člankom, temveč kvečjemu pojasnjujejo, zakaj sem mu dal naslov "samogovor", čeprav je popolnoma mogoče, da to ne bo, saj mi bo predmet razmišljanja tako agresiven in nestrpen članek, kot je Tarasa Kermaunerja "Je Dežmanov primer potreben rehabilitacije?" (Problemi, št. 85).

Kermauner v tem feljtonu zahteva "našo vsesplošno rehabilitacijo Karla Deschmana", svojo zahtevo pa podpira z utemeljitvijo, da je Dežman postal renegať zato, ker mu je bilo le tako omogočeno znanstveno delo. Zakaj mu kot Slovencu ne bi bilo, Kermauner ne pove, prav tako pa ne pove,

da je Dežman postal "sinonim za izdajavca" zato, ker ni bil le ponemčeni znanstvenik, ampak eden najbolj zagrizenih protislovenskih politikov. (Glej članek Marka Slodnjaka "Kaj bomo st orili z Dežmanom?", Tribuna, 28. februarja 1970!).

Večji del svojega feljtona je Kermauner posvetil polemiki z Alojzom Rebulo. Začenja jo s citatom iz njegovega govora v Nabrežini, v katerem je Rebula dejal: "Z eno besedo: biti Slovenec se konec koncev tudi edino izplača... Če ne zaradi drugega, zaradi zavesti, ko odhajaš z njega (s sveta), da nisi izdajal, da nečesa v sebi nisi ubil." Te besede se Kermaunerju zdijo "skrajno hude", saj iz njih sledi, da se mora znanstvenik "odpovedati svoji potrebi po znanstvenem napredovanju, delu, uspehih, odkritjih, če ga ti odvrčajo od slovenstva". Po Kermaunerjevem prepričanju pa je to, če nekdo zataji svojo narodnost zato, da uspe, nekaj povsem naravnega.

Tako pisanje je seveda krepka klofuta ne toliko samemu Rebuli kot vsem tistim primorskim in koroškim Slovincem, ki kljub stalnemu pritisku ne marajo zatajiti svoje narodnosti in dajejo svoje otroke v slovenske šole, čeprav vedo, da le-ti zaradi tega morda celo ne bodo mogli dobiti službe. Da bi ustregel Kermaunerju, bi Rebula moral zamejskim Slovincem v Nabrežini govoriti nekako takole: "Ljubi Slovenci! Vi veste, da se biti Slovenec v Italiji ne izplača. Ker se boste lažje uveljavili, če zatajite svojo narodnost, storite to čimprej! Od narodnosti se ne da živeti! To, da boste zatajili svoj jezik, ni nič hudega ali morda celo nemoralnega. Doslej so resda ravno nemoralni in neznačajni karieristi prodajali svoje narodnostno prepričanje, zdaj pa je čas, da postanemo tudi mi spretni, zviti, močni, iznajdljivi, čas je, da se zavemo lastnih možnosti, če hočemo uspeti v velikem svetu! (itd.)!"

Morda bo Taras Kermauner protestiral, češ da ob pisanju svojega članka ni imel pred očmi zamejskih Slovencev. V tem primeru mu moram seveda pojasniti, da bi jih moral imeti, saj njegova polemika ves čas izhaja iz govora, ki ga je imel slovenski zamejski pisatelj Slovincem v zamejstvu. Toda Kermauner - o tem sem prepričan - ne bo protestiral: zanj je narodnost nekaj popolnoma nezavezujočega. Če naši ljudje množično odhajajo v tujino za boljšim kruhom, se mu to ne zdi le nekaj popolnoma naravnega, ampak vidi v tem celo vračanje dolga Evropi in svetu: "Ali s tem, da dajemo ljudi (tudi najboljše), ne vračamo dolga Evropi in svetu, ki sta nam dala ideje, sredstva za delo in skoraj vse ostalo?"

Slovenski kmet je skozi stoletja garal za tujega gospodarja - ki ga je izžemal, kolikor je mogel! - in vendar s tem še ni povrnil dolga za tisto malo, kar se je naučil in navzel od njega! Škoda, da Kermauner ni zapisal, kolikšen je še ta naš dolg, mene namreč to silno zanima! Prepričan sem, da je Kermauner (kot znanstvenik, kot človek, ki se stalno sklicuje na stvarnost, na ekonomiko!) to nekako izračunal, preden je kaj takega zapisal. Za toliko in toliko "idej in sredstev za delo" - toliko in toliko naših najboljših (visoko

izobraženih) ljudi! Ti ljudje nas resda veliko stanejo, pa sami bi jih krepko potrebovali doma, toda dolg je dolg! Dal pa bi konstruktiven predlog: če so tuje ideje res tako drage, zanaprej vsaj malo omejimo njihov uvoz!

Sicer pa, piše Kermauner, smo te naše ljudi "pognali po širnem svetu in jih naredili za pojivce drugih narodov" sami: "najbolj slovenski, najbolj odločilni, na najbolj slovenskih institucijah kot za utrdбами slovenstva zakon-pani Slovenci". To ni res, ali pa Kermaunerjeve misli nisem sposoben dou-meti. Ko v začetku feljtona omenja primer svojega sorodnika, pravi, da ta ni našel mesta doma, ker "so intrigirali zoper njega kolegi, ki so bili lokal-ne - posebej pa politične - veličine". In taki "kolegi" so v večini primerov pognali v svet naše ljudi. O naši narodni in gospodarski usodi so torej v takih primerih odločali politikanti, ljudje brez sleherne narodne zavesti, zato zgo-raj citirani Kermaunerjev stavek, ki je naravnost natrpan z besedami "slo-venski, slovenstvo, Slovenci", lahko jemljem le kot čisto (toda ne brezten-denčno) retoriko!

A da ne bo - kar se tiče mojega odnosa do slovenstva in "Dežmanov", ki zapuščajo domovino - kakega nesporazuma, naj povem: zadnji sem, ki bi jih obsodil izdajavstva, čeprav ne bi sledil njihovemu zgledu. Navezanost na dom je stvar čustev, teh pa ne moremo nikomur vsiliti, če jih nima. Da bi bilo domovinsko čustvo nekaj tako konservativnega in odvečnega, kot bi to rad prikazal Kermauner, ne verjamem. Vsaj ne dotlej, dokler kakršenkoli nacionalizem ne bo v svetu nepreklicno stvar preteklosti! Res pa je, da so same naravne lepote (ki jih opeva Rebula) premalo, da bi zadržale Slovence doma. Zadržala jih bo le domovina, v kateri o njihovi usodi ne bodo odločali nesposobni politikantje, domovina, ki bo vsakomur omogočala uveljaviti nje-gove sposobnosti, in ne nazadnje : domovina, v kateri ne bo vladal kompleks majhnosti in manjvrednosti, kot vlada danes, ko se velik del Slovencev pri-klanja vsemu, kar je tujega, pa naj vzamem za primer natakárje ali literarne "kritike" (oziroma "teoretike")!